

Møte for lukkede dører, Stortinget 27. mai 1919

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 27. mai 1919 kl. 17.00.

Præsident: Tveiten

Præsidenten: Det hev vorte meldt ein spurnad av representanten hr. F. Konow, som gjeld den paatenkte fiskehandelen med Tyskland, og etter det, interpellanten hev sagt fraa um, vil presidenten gjera framlegg um, at møtet vert halde for stengde dører.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Præsidenten gjer vidare framlegg um, at medlemene av regjeringi og dei vanlege funksjonærar fær tilgjenge til møtet.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Etter oppmoding av statsraaden vil presidenten vidare gjera framlegg um, at legationssekretær Michelet, ekspedisjonschef Joys og direktørane Johannessen og Hægstad fær tilgjenge til møtet.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Den spurnad, som representanten hr. F. Konow hev gjort lyder so: "Hvorledes gaar det med salget av statens sildbeholdninger?"

F.L. Konow: Jeg har rettet denne interpellation for at forhøre med handelsministeren, om hvorledes det nu staar til med salget av de store beholdninger av saltet sild, som staten har kjøpt op i to aar indenlands, og desuten den del av beholdningerne, som er kjøpt op fra den engelske regjering av toaars gammel sild. Allerede fra Stortinget var forsamlet iaar, har salget av statens beholdninger været drøftet. Det har været gjort til gjenstand for behandling i trontalen. I engere møter har endel sakkyndige blandt Stortingets medlemmer været forsamlet for at faa høre, hvorledes det stod til med realisationen av den salte sild. Det blev da fra administrationens side fremhævet, at der ingen vanskeligheter forelaa med hensyn til at finde kjøpere. Der blev fra de folk, som møtte frem paa møterne, uttalt betænkeligheter med hensyn til muligheten av at faa igjennemdrevet de priser, som det dengang blev paapekt, at man skulde forlange i utlandet. Det blev likeledes dengang sagt fra administrationens side, at prisspørsmålet spillet ingen som helst rolle i underhandlingerne. Der var ingen som helst vanskeligheter med at faa utlandet til at betale de - som vi dengang mente - høie priser. Der var da først tale om at sælge til Sverige og

Holland, hvor man mente, veien skulde ligge nogenlunde aapen. Men ved nærmere undersøkelse viste det sig, at man for at kunne faa istand salg til Sverige maatte imøtekomme visse krav væsentlig fra Frankrikes side, om at dette land skulde faa anledning til at faa kjøpe en del rogn til lavere pris end almindelig gjønse i Norge. Der blev sammenkaldt sakkyndige fra Stortinget for at underhandle om de saker med departementets folk, og man tilraadte, at der blev gaat igang med en overenskomst med Frankrike paa den maate. Da det var gjort, skulde salget til Sverige ialfald ligge aapent.

Det er en kjendt sak, at ifjor, da handelen med sild og fisk for en del var overlatt til de private, og der var anledning til at kunne faa licenser for private, var der paa denne aarstid av norske eksportører solgt flere hundrede tusen tønner sild til Sverige. Saavidt jeg vet, er der endda ikke solgt noget nævneværdig fra statens side iaar av beholdningerne til Sverige. Hvad Holland angaar, har der været anledning til at sælge sild; men jeg vet ikke av, at staten har solgt nogen partier iaar, mens de private ifjor solgte ganske betydelige partier dit. Det vil da være av interesse for Stortinget at vite grunden at der iaar ikke har været anledning til at finde avsetning paa disse 2 markeder for norsk sild.

Hvad nu Tyskland angaar, saa viste det sig, at der var hindringer for salget; men disse hindringer skulde være ryddet avveien, efterat Stortinget den 11te april hadde vedtat at kjøpe restbeholdningen av den sild, som laa her i landet for engelsk regning. Jeg hadde den opfatning efter den 11te april, da underhandlingerne med Tyskland skulde begynde, at det vilde gaa ganske raskt at faa den solgt. Der blev fra flere talere her i salen specielt henstillet til statsraaden, som har med disse saker at gjøre, at paaskynde et salg, idet man uttrykkelig fremhævet, at den sild, som Norge hadde at sælge, var en vintersild, en sild, som ikke var saa god som den sommerfangede vare. Naar man da i løpet av nogen faa maaneder kunde gjøre regning paa at faa ny vare, saa gjaldt det at bli av med den gamle vare. Der er nu gaat 6 uker, siden den norske stat kjøpte den engelske sild. Man har da i aviserne fra tid til anden set et forlydende om, at salg skulde ha fundet sted, at nu skulde alt være i orden; men der er intet fremkommet officielt om, at der virkelig er avsluttet nogen kontrakt med Tyskland av nogen væsentlig betydning.

Der er fra flere taleres side under trontaledebatten og ved flere anledninger, ogsaa ved underhandlingerne om den engelske sild, blit fremhævet, at man burde søke at sikre sig mere sagkyndighet i handelsdepartementet, naar det gjaldt en sak av saa stor betydning som dette. Saavidt jeg kjender til, er der ikke skedd nogen henvendelser til eller har der været konferert om salget av denne sild med nogen av Stortingets sakkyndige. Der blev sammenkaldt et raad av fiskeriinteresserte eller en art fiskeriraad efter paaske; men hvilken stilling dette raad har tat til disse saker eller hvorledes forhandlingerne der er løpet av, det har man intet kjendskap til. Da statens finanser paa saa mange omraader er avhængig av realisationen av de store sildepartier - en

affære, som kan dreie sig om en 100-200 millioner kroner - saa har det jo den aller største interesse for Stortinget for at kunne gjøre sig op en mening om den finansielle stilling her i landet, at faa vite, hvor langt underhandlingerne nu er skredet frem, til hvilket resultat de er kommet. Det er det spørsmaal, jeg da vil faa lov til at rette til handelsministeren.

Statsraad Stuevold-Hansen: Interpellanten sa, at der har været tale om salget av statens sildebeholdninger like fra den stund, Stortinget kom sammen i januar maaned. Det er ganske rigtig. Men det har været paa tale meget længe før Stortinget traadte sammen ogsaa. I det hele tat tror jeg, at det er nødvendig her idag kortest mulig at gi en samlet oversigt over, hvad der virkelig har passert i spørsmaalet: Salg av statens sildebeholdninger.

Interpellanten begyndte med at snakke om salg til Sverige. Jeg skal kort derom si, at det forholder sig saa, at ifjor blev der gjennem private solgt betydelig partier sild til Sverige; men situationen var dengang i Sverige en ganske anden end den var ivaar, og desuten skedde salget av sild til Sverige ifjor i henhold til en overenskomst mellem den norske stats vedkommende og den svenske Folkhusholdningskommission. De private salg dengang til Sverige av sild kunde alene baseres paa denne avtale og hadde den som sit eneste fundament, den eneste mulighet for at kunne gjennomføres. Naar der ikke er skedd tilsvarende salg iaar, beror det paa den omstændighet, at mens den svenske stat gjennem Folkhusholdningskommissionen fra først av iaar, da endda tiderne var like vanskelige og saa like mørke ut for ernæringsforholdene som de gjorde ifjor, mens den svenske stat til at begynde med iaar - det vil si foran vinterperioden iaar likesom foran vinterperioden ifjor - var interessert i høieste grad i at faa kjøpe norsk sild og satte meget ind paa det, saa viste det sig, da det tidspunkt kom, at kjøpene skulde ske, at den hadde tapt interessen for det, av to grunde. Den ene grund var den, at der i Sverige indtraf et overmaade rikt Bohuslänsfiske, som skaffet svenskene selv meget mere sild end de hadde vovet at gjøre regning paa. Den anden var at paa de tider begyndte det amerikanske flesk at komme til Sverige, og fra det øieblik Sverige fik nok amerikansk flesk, tapte det enhver interesse for den norske sild.

Det, som var sagt om den svenske sild i forbindelse med rognspørsmaalet, som interpellanten her nævnte, var, at de indtil 500 000 tønder sild, som Folkhusholdningskommissionen vilde sikre sig her i Norge, skulde vi faa anledning til at eksportere til Sverige, dersom vi gik med paa den ordning i rognspørsmaalet, som Frankrige og England krævet. Vi gik ind paa den. Derefter viste det sig, at Sverige ikke ønsket silden, og dermed bortfaldt altsaa for saavidt enhver interesse av rognspørsmaalets ordning i forhold til silden. Hvad Holland angaar, er det saa, at der har ingen nævneværdig efterspørsel været om sild fra Holland iaar.

Jeg vet ikke rigtig, hvad interpellanten sigtet til, naar han sa, at der fra offentlig side har været sagt, at der ikke

var nogen vanskelighet med at finde kjøpere. Jeg kjender ikke til en uttalelse fra offentlig hold, eller fra administrationens side, i den form. Derimot har der været sagt, at der har ikke manglet paa, at folk har meldt sig som kjøpere, og det mangler heller ikke den dag idag paa folk, som melder sig som kjøpere. Der gaar neppe en dag, uten at der melder sig folk, som vil kjøpe op til hundrede tusener tønner av sild, tyskere, dansker og nordmænd. Men naar det skal bli en ordning, naar vi skal se nærmere paa tingen, saa viser det sig, at praktisk talt alle disse, som melder sig som kjøpere, trækker sig unna; for de har intet virkelig positivt, faktisk grundlag at gjøre forretning paa. Dette om den private side av saken foreløbig.

Det, som har hat den største interesse, er naturligvis spørsmålet om salg i stor mængde, i stort parti til Tyskland, som jo, som vi alle vet, er til den yderste nødlidende likeoverfor mat, og hvor man trodde, at det store marked skulde være for vore vældige beholdninger. Om det kan jeg forklare, at allerede umiddelbart efterat vaabenstilstanden var underskrevet i november maaned 1918, meldte den tyske legation sig hos os med forespørsel, om vi kunde levere 50 000 ton saltet sild av statens beholdninger. 50 000 ton kan vel svare til 900 000 tønner eller der omkring. Der blev med det salg for øie utarbeidet et forslag til finansiell ordning av saken, væsentlig paa grundlag av kompensationsvarer, som skulde dække litt efter hvert kjøpesummen for dette betydelige parti. Kjøpesummen var fra begge sider antat at skulle dreie sig om 36 mill. kroner. Hvad der skulde leveres av kompensationsvarer tænktes i første række at skulde være jern- og staalvarer, væsentlig skibsbygningsmateriale, til omkring 25 000 ton, videre betydelige kvanta kali. Det var hovedposterne.

Saken blev forøvrig foreslaaet ordnet paa den maate, at den tyske stat skulde deponere i Nationalbanken i Kjøbenhavn 36 mill. kroner i guld, som skulde ligge der som sikkerhet for denne transaktion, og saa skulde guldet gaa tilbake til Tyskland, efter hvert som vi fik kompensationsvarer ind i landet til dækning av sildekjøpesummen. Det blev fra tysk side da hævdet, at guld var der ikke tale om, at de av de allierte, av seierherrerne, fik anledning til at benytte i nogen form, og de antydet som en mulig ordning, at der skulde stilles skatkammeranvisninger som sikkerhet, at vi skulde faa tyske pengesedler for det hele beløp, og at en del av kjøpesummen muligens skulde garanteres av tyske privatbanker. Vore undersøkelser i England, forespørsler der viste ogsaa, at der var liten eller ingen utsigt til at faa guld.

Nu viste det sig imidlertid, som alle de, der har fulgt med, vil ha været opmerksom paa, at i de første maaneder efter vaabenstilstandens avslutning skedde der ingen lempning i blokaden. Der var ikke anledning til for Norge i flere maaneder efter vaabenstilstanden at kunne sende til Tyskland andre varer end de, som Amerikaoverenskomsten aapnet os adgang til, det vil si for fiskevarers vedkommende de 48 000 ton. Da dette trak ut og ikke viste nogen bedring, blev der i februar sendt en kommission til London og Paris for at undersøke, hvad

vilkaar der kunde være for at faa sendt "klausulerte" fiskevarer særlig til Tyskland. Vi fremholdt dengang likeoverfor de allierte regjeringer, at det under den store matmangel, som raadet i Centraleuropa, ikke kunde være forsvarlig at risikere, at de store sildepartier, som Norge laa inde med, blev ødelagt, idet vi forutsaa, at store dele av disse beholdninger utover vaaren vilde litt efter hvert ødelægges, og gjorde opmerksom paa, at saa vilde ske. Den 26de mars blev der saa i London avsluttet en overenskomst med den britiske regjering, som gik ut paa som bekjendt, at vi for 14 millioner skulde kjøpe de engelske beholdninger av sild her i landet. Til gjengjæld skulde vi opnaa, at alle klausuler bortfalt for fersk, saltet og røket sild samt for fersk, vaat saltet og tørsaltet og røket fisk, og at vi skulde faa adgang til at sende disse produkter til en række lande, blandt andet til Tyskland indtil 1 200 000 tønner, det vil si utenom Amerikaoverenskomstens kvanta, som et tillæg til den. Videre skulde vi faa anledning til at sende indtil 10 000 ton spisefett. For Tysklands vedkommende blev det sagt, at forutsætningen var, at disse varer skulde betales med tilgodehavender, som Tyskland maatte ha i Norge, Sverige og Danmark, og ellers ved eksport fra Tyskland til Norge av visse nærmere bestemte varemængder. De associerte regjeringer forpligtet sig i overenskomsten til ikke at lægge nogen hindring i veien for, at vi skulde kunne faa solgt vore varer til Tyskland paa den maate, eller nogen hindring i veien for, at vi skulde kunne faa nyttiggjøre os som betaling disse tilgodehavender, som Tyskland maatte ha i Skandinavien, eller værdien av kompensationsvarerne. Paa samme tid omtrent, det vil si den 14de mars, blev der opprettet en overenskomst i Bryssel med Tyskland og de allierte regjeringer, en overenskomst, som skulde til en viss grad sikre Tyskland fødemidler. Den gir Tyskland adgang til pr. maaned at indføre 300 000 ton brødkorn og 70 000 ton fettstoffs. Forutsætningen var, at disse varemængder fortrinsvis skulde leveres av de associerte regjeringer. Hvad der ikke kunde leveres av dem, skulde de ha anledning til at hente fra de neutrale lande. For disse varer skulde efter Brysseloverenskomsten Tyskland kunne faa betale enten ved eksport av varer, eller ved at faa kredit i neutrale lande, eller ved direkte salg av utenlandske værdipapirer og fremmede eiendomme, eller ved at arrangere sig med forskud ved hjelp av utenlandske værdipapirer og utenlandske eiendomme som sikkerhet, eller ved utleie av tonnasje. Endvidere ogsaa ved at guld blev stillet som sikkerhet for laan, men saadan at det maatte frigives, naar andre betalingsmaater kunde tilveiebringes. Direkte salg av guld skulde der ikke være tale om for Tyskland.

Efterat disse to overenskomster, som paa en maate utfylde hverandre i forhold til os, var kommet istand, hadde vi den tro, at vi nogenlunde hurtig maatte kunne finde en ordning, saa meget mere som det lot til, at Tyskland var interessert for at kjøpe, og saa meget mere, som Tyskland sendte hit specielle delegerte for at opta forhandlinger om kjøp av sild. Med disse specielle delegerte har der da været ført forhandlinger like siden begyndelsen av april maaned.

Ingen beklager mere end jeg, at det har trukket saadan i langdrag, men jeg tror, jeg tør paastaa, og jeg tror det skal vise sig ved granskning, at naar det ikke til idag er gaat i orden, saa skyldes det ikke nogen mangel paa imøtekommenhet fra norsk side, men det skyldes utallige indvendinger paa ethvert punkt fra tysk side. Jeg har undertiden hat vanskelig for at forstaa, hvad grunden kunde være til disse mange vanskeligheter, som blev gjort fra tysk side. Men selvfølgelig, naar man tænker over tingen, kan man jo skjønne, at med de tilstande, som idag raader i Tyskland, er det ikke greit at være Tysklands utsending i et fremmed land og skulle avslutte den slags forretninger. Det er aabenbart, at de tyske delegerte stadig væk ikke har formaadd at kunne gi et tilfredsstillende svar paa spørmaal, som er stillet. De har ikke kunnet faa den forbindelse med sine centralmyndigheter, som var nødvendig for dem, og de har tildels maattet forhandle paa den maate, at de har sendt utsendinger ned eller at nogen av dem er reist ned til Berlin for der at bringe paa det rene, hvad de skulde svare. Jeg vil forresten ha lagt til - jeg sa det engang for en tid siden, da vi hadde en diskussion om disse ting her, det vil si om kjøpet av den engelske sild - at ingen behøvet at ha nogen bekymring for, at ikke Tyskland varetok forretningsmæssig fuldt tilfredsstillende sine interesser. Jeg vil derfor ha lagt til, at en hel del av forhandlingerne efter min mening utvilsomt skyldes, at de tyske delegerte har hat interesse av at holde saken gaaende, trække den ut, for muligens ad den vei at opnaa nye indrømmelser fra vor side eller ogsaa muligens for, medens tiden gik, at faa ordnet ting i forholdet til andre land. Det var en tid, da de drev forhandlinger paa 3 linjer samtidig. Forhandlinger blev drevet for det første av delegerte, som sammen med befuldmægtigede fra vor side skulde forsøke at sætte op en finansavtale om ordningen mellem landene. Forhandlinger blev drevet mellem utsendinger fra tysk side, som var specialkyndige i kjøp og salg av fisk, og vore folk paa det omraade. Forhandlinger blev tildels ogsaa drevet paa en tredje linje i spørmaalet om, hvordan disse varer skulde transporteres fra Norge til Tyskland, om det skulde ske udelukkende i norske skibe, udelukkende i tyske skibe eller tildels i norske og tildels i tyske skibe. Det var til sine tider aabenbart, at den ene linje blev benyttet et stykke vei, indtil det passet at avbryte der. Det blev sagt: Nu kan vi ikke lenger forhandle om det finansielle grundlag, før vi er færdige med kjøpekontrakter om sild og fettstof. Eller det kunde hænde, naar man hadde forhandlet en stund om priserne, om kjøpekontraktvilkaarene, at det blev sagt: Nu kan vi ikke fortsætte lenger her, vi maa vite, hvordan det finansielle grundlag blir.

Naturligvis, noget av det viktigste for os og for Tyskland ogsaa at faa fastslaat var: Hvad skal det finansielle grundlag være ved oppgjøret av disse forretninger mellem landene? Og enhver som vil tænke sig om, maa forstaa, at det var en vanskelig avtale at bringe istand for begge parter. For Tyskland for det første fordi de var opmerksom paa, at dette var den første avtale av denne art de skulde indgaa efter

krigen. De maatte gaa ut fra, at dette blev en type for de overenskomster, som de skulde træffe med andre land, og de har derfor selvfølgelig hat interesse av at gjøre denne gunstigst og lettest mulig for sig. For vort vedkommende fordi vi ikke hadde noget forbillede at gaa efter. Her er det, vi angripes saa ofte fra forretningshold, idet man siger: forretningsfolk har ordnet den slags ting før krigen, saa letvint, mangel gang en-to-tre, de sitter ikke saadan og drøfter og veier tingene. Nu maa vel en gang alle faa ind i sit hode, at den situation, som har foreligget i tidligere tider for en forretningsmand her i Norge, som sat i ro og fred under fredsforhold og forhandlet med forretningsmænd i utlandet, den kan ikke sammenlignes med den situation som nu foreligger, hvor alt er sat paa hodet, hvor alle finansielle forutsætninger er rykket tilside, hvor regjering forhandler med regjering, hvor der i hvert enkelt tilfælde ved siden av det ene spørsmal kjøp eller salg ret som det er kommer ind spørsmal av rent politisk natur, og hvor vi desuten er nødt til at ta hensyn til de store seierherrer og deres bestemmelser og deres ønsker.

Nu, forhandlingerne har været ført først og fremst fra vor side basert paa muligheten av at faa betaling gjennom kompensationsvarer; vi mente nemlig, at vi efter Londoneravtalen skulde ha en slags prioritet for disse eksportvarers vedkommende. Det viste sig forøvrig, at nogen tilgodehavender i Norge, Sverige eller Danmark av nogen betydning hadde ikke Tyskland, ialfald ikke tilgodehavender som den tyske regjering kunde tilgodegjøre sig til betaling av de varer, de tok fra os. Og hvad selve kompensationsordningen angaar, stillet der sig jo for begge landes vedkommende store vanskeligheter i veien for at faa den ting i orden. Vi hadde tænkt os en saadan ordning, og der blev ogsaa forhandlet paa det grundlag, at der i Tyskland skulde dannes en centralinstitution, som virkelig tvang de tyske eksportører til at la sine varer ved utførsel til Norge betale i mark gjennom denne institution; denne institution maatte da igjen paa den tyske regjerings vegne naturligvis sikre sig, at kjøpere her i Norge betalte sine penge ind paa et bestemt sted i kroner. Ordningen har været meget drøftet frem og tilbake, og der har været adskillig interesse for den paa begge sider. I det væsentlige har det endt med, at Tyskland sa at den foreløbig er ugjennemførlig. Tyskland kan ikke tvinge sine eksportører til at sælge sine varer til Norge, de kan heller ikke skaffe sig det herredømme over motværdien av kompensationsvarerne, at de kan bruke dem uten videre til betaling paa den tyske stats gjæld til den norske. De kom derfor litt efter litt, mer og mer ind paa, at de vilde ha en mest mulig ren kreditorordning for det hele forhold, og paa den basis har der da nok saa længe været forhandlet. Der har været mange tilbud. Det var en tid, tyskerne tilbød os sikkerhet i rumænske og meksikanske statspapirer for en del av det, de skulde kjøpe. Vore undersøkelser viste os, at papirerne var av den art, at de overhodet ikke var salgbare i London, og London erklærte likesom Paris, at de ikke kunde noteres i nogensomhelst pris der.

Nu syntes vi for vort vedkommende, at da vi hadde brukt 14 millioner for at aapne os en adgang til at komme i en rimelig og hurtig handelsforbindelse med Tyskland, saa burde engelske myndigheter ogsaa sørge for, at der blev aapnet os adgang til rimelige betalingsmidler. Ved henvendelse fik vi da ogsaa den besked, at de allierte regjeringer vilde gi Tyskland tilladelse til at stille som sikkerhet - sidesikkerhet - indtil 25 % av den kjøpesum, som de blev skyldig Norge i guld. Da vi kom ind paa dette, viste det sig imidlertid, at Tyskland ikke hadde nogen lyst til at benytte sig av denne ordning. De sa, de hadde saa litet guld, at de ikke paa nogen maate kunde indlate sig paa at sende det fra sig. Andre vanskeligheter, som opstod, var spørsmålet om, hvor lang kredittid, de skulde ha. Vi har ogsaa paa det punkt trukket os tilbake fra den ene stilling til den anden, saa at si, og stadig indrømmet dem rimeligere vilkaar.

Situationen idag er den, at der er oprettet et utkast til en finansiell avtale, hvorom de norske og de tyske underhandlere var enige i slutten av den uke, som gik. Videre er der opsat kontrakt i 2 alternativer om kjøp av enten 500.000 eller 750.000 tønner sild og 10.000 ton fedt. Med disse avtaler reiste saa de tyske delegerte ned fredag og lørdag sidstleden. Stillingen var den, at der ved formidling av den tyske minister her i Kristiania var sammenkaldt et større møte i Berlin til søndag formiddag - et møte av alle interesserte baade paa det forretningsmæssige og paa det finansielle omraade. Hvorvidt det møte kom istand søndag formiddag, kjender jeg ikke til; det er sandsynlig, at det ikke gjorde det; for den ene av de tyske delegerte blev paa grund av pasvanskeligheter - ikke fra vore myndigheters side, men fra en av legationerne her - forsinket saa meget, at han ikke kom avsted før lørdag, og saavidt jeg kan skjønne, kan ikke møtet i Berlin da ha begyndt før igaar formiddag. Vi venter stadig paa svar. Hvis den tyske regjering gaar ind paa dette, som nu foreligger, skulde vi i store træk faa en saadan ordning, at den tyske stat ved siden av den tyske riksbank skal staa ansvarlig for hele det beløp, som der kjøpes for. Dernæst skal der for 25 pct. av kjøpesummen stilles sikkerhet i guld; guldet deponeres for vor regning i Berlin, saaledes at ogsaa den norske minister i Berlin har adgang til dette depositum. Og efterhvert som Tyskland blir skyldig paa selve vareleverancen, skal 25 % av det skyldige beløp løslates i guld og sendes her hjem til Kristiania. Videre skal 8 tyske privatbanker garantere 37 1/2 % av beløpet. For resten vil alene den tyske regjering og den tyske riksbanks garanti dække. Den tyske riksbank utsteder skatkammerveksler, mens derimot de tyske privatbanker, som skal sikre forholdet - gi undersikkerhet -, utsteder nærmest et slags skadesløshetsbrev for den del av kjøpesummen, som de skal dække og tilsvare. Forfaldstiden er ordnet saa, at den første tredjedel av beløpet skal være forfalden senest 1ste juni 1921, den anden tredjedel senest 1ste september 1921 og den sidste tredjedel senest 1ste september 1922.

Hvad prisen angaar, saa har vi akseptert de priser, som er blit os tilbudt fra Tysklands side. De forela os et tilbud

i 2 alternativer allerede for en tid siden. Det ene alternativ lød paa kjøp av 500.000 tønner, det andet paa kjøp av 1.350.000 tønner. Vi aksepterte da tilbudet om kjøp av de 1.350.000 tønner. Etterat finansavtalen nu var paa det rene, forsøkte tyskerne yderligere at slaa ned - det vil si sit eget tilbud, som vi hadde vedtat. Det sa vi, vi ikke syntes, der var nogen rimelighet i, men opretholdt vor pris, det vil si tyskernes egen pris. Jeg haaber naturligvis igjen nu, at saken skal gaa i orden for dette parti, som det nu dreier sig om, og da helst selvfølgelig for det største parti. Men jeg er fuldt forberedt paa, at det ikke gaar i orden. Ganske spesielt er jeg fuldt forberedt paa at denne ordning av guldsikkerheten, tiltrods for, at de tyske delegerte her selv har foreslaaet denne ordning, som vi har vedtat, - ikke blir vedtat i Berlin. Vi har ogsaa underhaanden idag telegrafisk fra Paris faaet meldinger, som tyder paa, at der er inntraadt nye vanskeligheter med hensyn til guldleverancen. Det viser sig, at ogsaa de allierte regjeringer, som jo har leveret for uhyre summer og som hadde betinget sig guld, skal ha vanskeligheter ved at faa det guld, de skal ha. I saa fald er jeg ganske paa det rene med, at vi maa avslutte handelen allikevel med det som er igjen av sikkerhet og garanti, hvilket i sidste række utelukkende blir tilliden til den tyske regjering og den tyske riksbank, praktisk talt. Jeg er fuldt paa det rene med, at vi, hvis vi i tilfælde heller ikke faar denne sidste ordning istand, maa falde tilbake paa dette.

Hvad kompensationsvarer angaar er det eneste, vi har kunnet opnaa, at de har gaat med paa, at de varer, som den tyske regjering selv har herredømme over - det vil si væsentlig kali og salt - de skal, naar de sælges til Norge, komme til fradrag i Tysklands gjæld til os; men der maa vi være opmerksom paa, at f.ex. for kalis vedkommende kommer vi nu i konkurrance med de store lande England og Amerika, i en saadan grad at Tyskland selv sier, at de ikke paa langt nær kan komme til at levere os de mængder av kali, som de tidligere hadde forudsat. For de andre varers vedkommende har Tyskland ikke villet gaa længere end til at si, at de längst mulig skal prøve efter evne at sørge for, at værdien av disse varer kommer til fradrag paa gjæld.

Det er ikke noget lystelig og har ikke været noget lystelig at arbeide med dette. Jeg tør paastaa, at d'hhh, som spesielt har arbeidet med det, ikke har sparet sig nogen møie. Her har været forhandlet uavladelig, og jeg vil ha understreket - jeg forsvarer ikke mig selv, for jeg har ikke personlig deltat i selve underhandlingerne; men jeg forsvarer dem, som i tilfælde angripes: de som direkte har hat med det at gjøre overfor de tyske delegerte, har ikke sparet sig nogen møie, de har været til tjeneste saa at si dag og nat under de forhandlinger.

Det blev nævnt, at der ikke er tilkaldt nogen sakkyndighet. Ja, med hensyn til denne sakkyndighet saa hævder jeg paany, at der er sakkyndighet i fiskecentralen; det gaar ikke an at komme bort fra det. Fiskecentralens folk er tildels valgt ut efter direkte anbefaling av flere av de dygtigste forretningsfolk paa det omraade, som man har her i landet.

Desuten vil jeg si, at naar vi er kommet til det, at vi akcepterer Tysklands tilbud, saa skal der vel ikke nogen særlig sakkyndighet længer til for selve avslutningen av kjøpet og salgskontrakten.

Hvad kjøpesummen, den finansielle side av saken angaar, som selvfølgelig er den aller vanskeligste her, saa har ved siden av administrationen den hele tid arbeidet direktøren for Norges Bank, Sandberg, Chefen for Centralbanken, Dahl, og dr. juris Ræstad, som jo ogsaa er en specialist paa finansomraadet. Desuten har finansraadet gjentagne gange været sammenkaldt og har været forelagt saken. Bankchef Volkmar har været specielt utsendt og har i Paris søkt at sette sig ind i situationen fuldt ut. Han kom hjem med et meget nedslaat syn paa den finansielle ordning baade for os og for andre lande i forholdet til Centralmagterne.

Jeg sa da jeg begyndte, at det ikke mangler paa tilbud - det er sikkert og visst. Hvis en tiendedel av de herrer, som møter frem som kjøpere, og som spør om de kan faa anledning til at optræde, hadde været andet end spørgerne, som selv kan spekulere i at kunne faa henge med nu og tjene penge selv, saa hadde det ikke været nogen vanskelighet ved at faa solgt silden. D'hrer optræder ofte som om de sidder inde med guld og grønne skoge, - som om de har deponeret penge i Kjøbenhavn og Sverige, og kan sende os de bedste betalingsmidler baade i Tyskland og andre steder. Men kommer man dem lidt ind paa livet og sier: - Vær saa god, De kan gjøre forretningen selv. De kan betale os i norske kroner, siden dette er saa udmerket, De skal faa billigst mulig indkjøp - da trækker de sig tilbake og sier: Langt fra, det var ikke meningen. Nei - meningen er oftest bare at faa være med og faa kommission og provision paa disse affærer. Jeg skal ikke si mere nu; men jeg har mange ganske underlige ting at fortælle om den ting, hvis jeg vilde lukke op for de dokumenter og for den bok, som fortæller om, hvordan mange har optraadt og gjort forsøk paa at være mellemmand og belære os om, hvad vi skulde gjøre og forklare os, at vi ikke har forstaatt tingen.

Saa sent som idag har jeg hat en forespørsel, som jeg derimot kanskje kan lægge noget større brett paa. Der infandt sig idag hos mig en mand fra Wien, som er her oppe for at forsøke at faa ordnet med transporten paa en eller anden maate ved norsk hjelp av ca. 30 000 østerrikske krigsfanger fra Sibirien; det er en mand, som er her for at forsøke at benytte de korte sommermaaneder til at faa disse 30 000 mand nedover floderne og ut nordenom os og nedover. Det er omtrent 1/10 eller 1/5 av hvad de har av krigsfanger der borte; men det er ikke utsigt til at flere kan komme med nu. Manden gav det aller bedste indtryk som en helt igjennem alvorlig mand, som kjendte sit lands forhold der. Han spurte, om vi ikke kunde hjelpe Wien og Østerrike med mat, og han sa, at nu reiste han ned for at forsøke at ordne med de nødvendige ting for transport av disse krigsfanger fra østerriks side og vilde da antagelig komme tilbake her om et par uker igjen og skulde da bringe med et tilbud ialfald fra den Wienske kommune om kjøp. Det maatte være paa langsiktig laan, men med den sikkerhet, som Wien i øieblikket kunde stille. Han sa, at fra Wien og fra

Østerrike hørte vi her oppe ikke synderlig i aviserne, men nøden er større i Wien end i nogen tysk by; den er saa forfærdelig, at hvis noget kan gjøres, saa maa det gjøres og gjøres hurtig. Vi har praktisk talt ingen forespørsel hat fra Wien siden tidlig i vinter. Siden er det faldt bort. Men jeg hadde det indtryk, at dette var en mand, som vilde utrette noget. Hans legitimationer lot til at være de aller bedste. Og jeg har den tro at der gjennom ham vil kunne aapnes en mulighet for avsetning til Østerrike. Det er vanskelig, for veien dit er lang, og det er ikke godt at si hvordan man skal ordne sig. Over Tyskland kan vi ikke gjøre regning paa at nogen vare kan gaa. Det er sagt os at der er vei gjennom Tyskland til Østerrike, men transporten skal gaa med tysk jernbanemateriel som er i en ynkværdig forfatning naar det gjælder store transporter.

Hvis der ellers viser sig vanskeligheter, hvis det viser sig at salget gaar i stykker, ja ogsaa selv om det ikke gaar i stykker med dette salg, er det min mening at man faar sende hurtigst mulig en kommisjon av ialfald en forretningsmand, en bankmand og en paa administrationens vegne, til Berlin, til Wien og til Warschau for at se hvad vi kan utrette. Vi har forsøkt med at ha tyske delegerte og utsendinger her oppe. Vi har som sagt arbeidet med det i ukevis og har møisommelig rukket frem saa langt, at det kanskje blir en løsning idag eller imorgen, men likesaa meget kan det kanskje ikke bli nogen løsning desværre.

F.L. Konow: Det er ikke noget lystelig billede handelsministeren har rullet op for os. Det er ikke netop glædelige nyheter han har at bringe idag, naar han sier at utsigten til at kunne sælge av de store lagre som staten sitter inde med, er saa smaa som de i virkeligheten er tilfældet. Forholdet var det at da endel av os kom sammen i et engere møte, blev det fremstillet saa - jeg mener jeg er fuldstændig paa den rigtige side naar jeg uttaler det - at i januar og februar maaned var der en hel del kjøpere fremme. Der var ingen vanskelighet med at faa sælge. Der blev nævnt den gang lande som Sverige, Finland, Tyskland, Østerrike, Polen, Estland og Holland. Alle vilde kjøpe den norske sild. Det lot ikke til at være nogen indvending fra nogen side ved at betale de priser som forlangtes. Det synes nu at være saaledes at utsigterne til at sælge er smeltet sammen til kun at gjælde et enkelt land, nemlig Tyskland. For Sveriges vedkommende meddeler statsraaden at det ikke er anledning til at sælge, og han anfører 2 grunde herfor. Jeg har ad privat vei hørt flere og mange grunde som har gjort at Sverige ikke har villet kjøpe. Sverige har følt sig ilde berørt ved at der fra norsk side blev forlangt en pris av 85 kr. pr. tønne sild, aldenstund samme tønne kostet den norske regjering 60 kr. Og det har været mig sagt fra privat hold i et øieblik da man ikke kjendte til at den norske stat ikke vilde tillate private handelsmænd at sælge, at der har fundet salg sted til Sverige paa grundlag av disse 60 kr. idet man mente at man kunde gaa ut fra samme kalkulation som ifjor, men at departementet har

negtet utførsel til Sverige av den sild som var solgt av private eksportører.

Hvad Holland angaar har jeg meddelelse om at der har været solgt billigere vare fra England end hvad der blev forlangt fra norsk side. Jeg mener at der skulde være lagt ganske anden vegt paa fra handelsdepartementets side at holde sig bedre underrettet om hvad priser der var paa sild av konkurrerende art, og søke at følge med, for her gjælder det ikke at opnaa den høieste pris for et mindre parti, men her gjælder det at sælge mest mulig for at bli av med varen. For det er med salget av silden saaledes, at man faar sælge nu fremover, ellers vil silden ende som guano. Spranget er stort; det er et enten-eller. Og naar man har med en vare at gjøre, hvor det gjælder et enten-eller, maa man være ganske ualmindelig forsigtig i sin handlemaate.

Hvad nu angaar at Tyskland skulde kjøpe hos os, saa sa statsraaden, at Tyskland hadde gjort et bud under de priser som forlangtes, men selv det bud har ligget temmelig høit. Det har ialfald ligget over den pris som Sverige og Holland ikke vilde kjøpe til. Med andre ord, de to lande som kunde betale kontant og hadde anledning til at forsyne sig andensteds fra, - det vil si at der var aapen konkurranse - vilde ikke være med paa at betale saa høie priser. Og naar nu Tyskland skulde betale denne forholdsvis høie pris, var det ikke urimelig om det forlangte lettelser i betalingsvilkaarene. Tyskland har jo saa at si ingen penge at betale med for øieblikket, og det er jo rimelig at det falder dem tungt for brystet under de vanskelige forhold der nede at betale disse priser, og det er rimelig at de søker at betinge sig saa rimelige vilkaar som mulig. Man kan godt forstaa at underhandlingerne har gaat langsomt, men det er som statsraaden sa, at det som i sidste tilfælde kommer til at spille den avgjørende rolle, det er det spørsmaal: har den norske regjering tillid til Tysklands økonomiske og finansielle fremtid? Hvis man har tillid til den, maa man slaa til og sælge. Da er der intet øieblik at studse paa. Jeg kan godt forstaa de vanskeligheter som har været fremme, men jeg frygter ogsaa for at underhandlingerne kanske kan trække for langt ut, og man kan risikere at mens græsset gror, dør koen. Silden blir daarlig, og der blir intet salg av. Jeg hørte at statsraaden nævnte utsigtene til at sælge til Østerrike, men jeg har ingen tro paa at salg kan finde sted dertil, for det er for øieblikket ganske umulig at faa nogen vare sendt didned. Jeg tror vi maa holde os til at sælge disse sildepartier til Tyskland. Men da maa der ogsaa vises imøtekommenhet. Jeg tror, det er meget bedre at kunne være litt rask i vendingen og heller resignere noget, d.v.s. ta et mindre tap med en gang istedenfor at utsætte sig for det store senerehen. Det er bedre end at hele det store sildeparti skulde aldeles ødelegges.

Departementet undervurderer den støtte og den hjelp, som de kan ha av den private handelsstand. Jeg for min part føler mig fremdeles overbevist om, at hvis handelsdepartementet i større utstrækning end hittil hadde forsøkt, i likhet med hvad der er gjort i England med megen fordel, at nyttiggjøre sig den private handelsstands erfaringer, indsigt og dygtighet paa

forskjellige omraader, vilde der, til trods for det at dets funktionærer har arbeidet med megen iver og megen interesse, ha været opnaadd betydelig større resultater end der hittil har været opnaadd. Jeg vil fremdeles henstille til handelsdepartementets chef om han ikke igjen vil ta den sak under overveielse at søke at finde samarbeide med handelsstandens mænd og søke at nyttiggjøre sig deres erfaringer, saaledes at de; da det gjælder saa betydelige summer som det her gjør, kunde søke at finde nogen eksperter, der vilde staa ham bi ved salget av Statens store beholdninger af fisk og sild.

Larsen: Hvis man har fulgt med i det forretningsprincip som vor administration har lagt an paa, vil man let ha set, at der ikke har manglet paa underhandlinger. Det er sandt som statsraaden har sagt, at vor administration har visselig ikke spart sig i nogen retning. Jeg er saa fuldt klar over det, at har der været noget at gjøre, har de aldrig skydd nogen umake for at søke at komme til nogen forretning. Men det som desværre er det sørgelige er, at resultaterne har været saa daarlige. Hvad jeg for min del synes at ha merket er, at de folk som har underhandlet med os, har altid kunnet hos os opnaa et positivt resultat, mens naar vi skal høste frugterne av vore underhandlinger, har de blit negative, ialfald til dato. Jeg tænker her f.eks. specielt paa den overenskomst med England om rognhandelen, hvorved Frankrike skulde faa halvparten til en viss pris, til 90 kr. pr. tønne, mens vi da til gjengjæld skulde faa lov til at skibe resten til Spanien, hvor vi kunde opnaa betydelig høiere priser. Resultatet var, at vi vistnok fik tilladelse av England, av de allierte, til at utføre de omtalte 500.000 tønner sild til Sverige, men det viste sig, at vi ikke forstod os paa at bruke denne utførselstilladelse saa tilstrækkelig, at vi kunde faa ut noget av den sild, som vi burde ha faat ut ved den opnaaede overenskomst.

Saaledes var ogsaa resultatet av den kommission, som i sin tid blev sendt til Paris for at forsøke at opnaa tilladelse til at utføre sild til Tyskland. Vi opnaadde den tilladelse at utføre 2 millioner tønner sild til Tyskland, men England paa sin side forbeholdt sig, at vi skulde kjøpe den sild, som de hadde liggende her. England fik sine 14 millioner kroner, men vi ligger ikke alene med de 2 millioner tønner, men vort kvantum er blit øket med ydeligere 700.000 tønner. Jeg synes det er synd, at vi paa den ene side altid skal være villig til at yde noget, mens de resultater som kommer, beklageligvis skal bli saa negative, som de er.

Naar hr. statsraaden snakker om, at det har været umulig at faa skibet de 500.000 tønner til Sverige, da mener jeg, at vi allerede paa forhaand burde været klar over det, før vi ga fra os en ret, selv om det ikke gjaldt saa forfærdelig meget, som dette at gi Frankrike halvparten av vort rognkvantum til en betydelig underordnet pris mot hvad der kunde opnaaes f.eks. i Spanien. Og jeg tror for min del, - efter de personlige erfaringer jeg har hat, saaledes som jeg har kunnet sette mig ind i det, og saaledes som jeg klart vet - at der

ogsaa til Sverige av disse 500.000 tønnder kunde ha været solgt adskillig mere, dersom vor administration hadde optraadt paa en ganske anden maate. Sverige visste vel, at vi betalte til vore kjøbmænd, til vore salttere, Kr. 60.- pr. tønne, og de visste vel ogsaa, at vi for den samme sild forlangte Kr. 90.-. Paa denne sild skulde vi ha Kr. 30.- i fortjeneste. Der var solgt partier, der var solgt store partier, som kunde utføres til 70 à 80 kroner, men der var ikke tale om at faa nogen utførselstilladelse for de private firmaer til at utføre disse partier til Sverige, og det var heller ikke mulig at kunne faa staten til at slaa av en øre. Resultatet av det hele var, at Sverige blev slap, blev arg over den maate hvorpaa vor administration optraadte, og det resulterte i, at de sa: Vel, la nordmændene ha sin sild, naar de skal forsøke at trække os op. Jeg tror det kan forsvares. Det er et slags optrækkeri, naar vor administration selv betaler Kr. 60.- og de forlanger Kr. 90.-. Det er 50 % fortjeneste. Jeg er overbevist om, at de forretningsfolk, som er inde paa dette, vel vet, at der har aldrig været handlet med en saadan vare til en saadan fortjeneste; jeg tror heller ikke der nogensinde vil bli handlet.

Statsraaden var, sidst vi snakket om dette i tinget, saa elskværdig at si til mig, at jeg ikke skulde høre paa rygter. Det kan vel være, at det ikke er rigtig at høre paa rygter, og jeg tror heller ikke jeg har benyttet mig av rygter. Men hvad jeg ogsaa dengang benyttet mig av, det var det virkelige, det rigtige, det som forelaa. Det er let for en statsraad og for enhver anden at kunne avlaste sig ved at komme med saadanne uttalelser som det, men jeg tror, det vilde være bra for vor administration og likeledes for statsraaden, om de hørte til saadanne rygter, ialfald undersøkte dem og saa, om der var noget i dem. Jeg for min del føler mig ialfald overbevist om, at vi alene til Sverige, dersom vor administration hadde optraadt forretningsmæssig og nogenlunde rimelig, kunde ha avlastet ialfald, la os si, 2 à 300000 tønnder, eller 150000 til 2 à 300000, det er ikke saa godt at si; men en ting er jeg klar over, at vi kunde ha solgt store partier til rimelige priser. Jeg vet, at vi kunde ikke faa de priser, som vi forlangte, men hadde vi været rimelige, vilde vi nu været avlastet med adskillige hundrede tusen tønnder, og jeg mener, det er penge, som det er værd at ta med og faa ind i kassen. Jeg tror, at netop her for Sveriges vedkommende har vor administration handlet under feilagtige forutsætninger, og jeg vil si likesom statsraad Konow, at jeg tror, vor administration har lyttet altfor litet til de raad, som har været git fra forretningsstanden. Det er dog saaledes, at forretningsstanden er de mennesker, som har sat sig ind i disse forhold, har været vant til at underhandle, de kjender de forskjellige utenlandske kjøbmænds maate at underhandle paa, de er mere bevægelige. Jeg vet vel, at der sitter kyndige forretningsfolk i statens fiskecentral, det er ingen, som frakjender statens fiskecentral det; men der er ogsaa andre kyndige forretningsfolk, som jeg tror, at vor fiskeadministration hadde hat godt av at lytte til, og hadde den gjort det, tror jeg, at adskillige hundrede tusen tønnder

vilde været omsat bare paa denne plads, i Sverige. Og der er ogsaa andre lande, som vilde ha kjøpt, saaledes som hr. statsraad Konow snakket om, Holland, muligens Frankrige og muligens Amerika. Men saken er den, og den hovedsagelige feil er efter min mening, at vor administration har hele tiden, mens det var forholdsvis let at selge, holdt tøilerne for stramme; den har været for litet bevægelig, og følgen har været, at den er blit sittende med det. Jeg er klar over, at de underhandlinger, som har været ført med Tyskland, har været meget vanskelige og tungvinte, og at det ikke har været let for administrationen at kunne komme til noget resultat, og jeg forstaar saa vel, at vor administration har villet gjøre alt, hvad den har kunnet for at opnaa det bedst mulige resultat for os. Men naar man ser, at et land som Tyskland ikke kan greie noget mere, da mener jeg for min del, man faar ha den tillid, man er nødt til at ha til et saadant land, og jeg tror ogsaa, selv om vi vaager noget i den retning, at vi dog med tiden, om det ikke blir saa snart, vil kunne opnaa et resultat tilslut og faa vore penge tilbake. Jeg tror derfor, at man maa ikke se for mørkt paa situationen i Tyskland heller. Skal vi fortsætte med at ligge med disse store lagre, som vi har, vil det vel, saaledes som nævnt av statsraad Konow, ikke bli nogen anden utvei, end at vi tilslut kanskje maa bruke dem til guano eller sildeolje, hvis vi har fabrikker nok til at kunne producere det. Vi har sildefiskerierne for os igjen, vi har Helgelandsfisket for os, vi har fetsildfiskerierne for os, vi har snart storsildfisket, og jeg mener, at der bør ikke spares noget for at forsøke at bli kvit de partier, vi har. Statsraaden nævnte, at vi muligens kunde faa avlastet os for ca. 500 000 tønner til Tyskland, og at et tidligere tilbud, da underhandlingerne begyndte, var paa 1350000 tønner. Jeg vet ikke, hvorvidt vor administration hadde noget fast tilbud den gang, saaledes at man kunde slaat til paa visse betingelser. Men hvis vor administration hadde positivt tilbud, selv om den ikke syntes at dette tilbud var saa tilfredsstillende, som det skulde være, da mener jeg, at den har handlet feil i ikke at akseptere de betingelser, som den gang forelaa. Selv om vi nu faar solgt disse 500000 tønner til Tyskland, sitter vi allikevel igjen med 2500000 tønner, og jeg tør spørre statsraaden, hvor vi skal henvende os for at bli kvit disse 2500000 tønner, før vi faar den nye vare, før vi faar fetsild og storsild igjen. Det er ganske rimelig, at de konsumerende lande vil ha den nye vare, naar den kommer i markedet, og ikke vil kjøpe denne gamle vare, som er en 2-3 aar gammel. Det er beklagelig, at det har gaat i saadant langdrag dette, det er beklagelig, at vor administration ikke har tat tilstrækkelige tak før paa en maate til at bli kvit det. Nu forstaar jeg saa godt, at vi nu kommer ind i vanskeligere og vanskeligere forhold: Tyskerne vil vel kanskje fiske selv, skotterne fisker, og det er oplyst av hr. Konow, at englænderne tilbyr Tyskland endnu billigere sild. Det er ganske klart, at situationen vil forbedre sig for hver dag som gaar, og for hver maaned som gaar, vil det bli lettere for tyskerne, ikke alene at faa sild men ogsaa alle mulige andre slags varer. Derfor mener jeg, at vor administration, naar den har et tilbud, ikke bør avslaa

det. Jeg tror den bør ta det tilbud som foreligger; ialfald hvis det nogenlunde kan gaa an. Selvfølgelig - man sitter jo ikke i administrationen, saa man kan ikke ha saa fuld klarhet over det. Men jeg tror jeg tør si, at administrationen ikke bør være rød for at ta de forskjellige betingelser som Tyskland byr, ifald vi kan faa ut noget. Jeg tror i hvert tilfælde, at de betingelser som vi vil kunne faa, er bedre, end om vi skal være nødt til at lage om al denne sild som vi har her hjemme, til guano eller den slags. Jeg vil bare faa lov at si, at jeg vil for min del paa det bestemteste tilraade administrationen at den gjør alt hvad den kan for at faa silden ut av landet. Det var sagt av statsraaden, at administrationen arbeidet haardt, og at den staar til disposition dag og nat. Det er ikke alltid arbeidet som skal bringe forretningen. Det er øieblikket man maa benytte for at kunne avslutte forretningen, og naar øieblikket er der, gjælder det ikke at avvise det, men at kunne slaa til.

Stolt-Nielsen: Da kjøpet av den engelske sild blev vedtat i denne forsamling, tillot jeg mig at rette en henstilling til administrationen om at den søkte hurtigst mulig at bli kvit denne sild, som tildels var mindre god; en hel del av den viser sig jo at være i mere eller mindre daarlig forfatning. Likeledes rettet jeg en henstilling til administrationen om at den ikke maatte holde prisen for høi. Jeg mente opgaven maatte være at bli av med den gamle; raatne sild, da det ikke kunde være nogen fordel for staten at ligge inde med den; tvertimot vilde staten ha god bruk for de mange penger som ligger døde der. Jeg finder det meget beklagelig, naar der ikke er gjort noget større for at faa handel istand, eller i hvertfald at der ikke er kommet handel istand. Jeg vet at der har været anledning til at sælge partier; men det er saa smaa partier, at man synes det er for litet. Jeg kjender specielt et tilbud fra Haugesund om kjøp av 20 000 tønner til 50 kroner pr. tønne kontant. Det fandt administrationen ikke at kunne godta. Jeg mener det var en feil. Jeg mener at 50 kroner kontant er bedre end 60-70 kroner paa uviss henstand, hvor man ikke er sikker paa at faa pengene tilslut. Dette hadde gjort et beløp av 1 million kroner, og man var blit av med 20 000 tønner daarlig sild fra 1918. Tilbudet gjaldt 20 000 tønner levert Vest-Norge mot kontant. Jeg vil paa det indstændigste henstille til administrationen at den, om der skulde komme til at foreligge tilbud om kjøp av mindre partier, da ikke er saa stor paa det og synes det er for litet. Det gjælder om at bli fri denne gamle sild, før det blir altfor varmt i veiret, for det er noget som enhver der har litt rede paa sildeforretning, vil forstaa, at jo mere varme der kommer i veiret, desto daarligere blir den, saa en hel del maa sælges som guano, og hvad man da faar for den, det kan man tænke sig. Jeg mener, at om man kan faa 50 kroner paa gode betingelser, saa bør man gaa til salg. Det gjælder for staten at faa penger i kassen og bli av med dette gamle lager, rydde det væk og faa det i penger. Det var ingen forretningsmand som vilde gaat hen og refusert det tilbud paa de 20 000 tønner, det er ganske sikkert. Jeg kan tale av erfaring. Jeg er blit saapas brændt med at holde

paa gammel sild, at jeg har grund til at tale av erfaring. Hvis denne holdning skyldes ængstelse fra departementets side for at det endelige tap skal bli saa altfor svært, saa tror jeg ikke det bør tænke saa meget paa det, for det er ikke nogen i denne forsamling som ikke er fuldt klar over, at det tap som engang vil fremkomme, vil bli ganske betydelig. Det gjælder at bli av med silden, og se forholdet ret i øinene som det er, og faa den sak ut av verden.

Statsraad Stuevold-Hansen: Ja, en ting er saa sikkert som noget: at det er intet mere ønskelig, intet det mere gjælder i denne sildeaffære nu, end at sælge de sildebeholdninger vi har. Derom kan enhver av de herrer talere, som har snakket som om jeg skulde ha en anden mening, eller at administrationen skulde ha en anden mening, være helt forvisset. Det er vi opmerksom paa til det yderste. Hr. Oscar Larsen spurte mig likefrem, hvor jeg vilde finde kjøpere for de 2 1/2 million tønder. Ja, jeg kan desværre ikke svare ham. Men hvis jeg rettet spørsmålet til ham, turde det kanskje hånde at det vilde bli likesaa vanskelig for ham at svare. Det er noget som gjælder ikke bare idag, men som har gjældt siden vi begyndte med disse affærer. Hr. Oscar Larsen sa, at da det var "let at sælge", saa undlot administrationen at sælge. Da vil jeg ha sagt, at siden den norske stat tok paa sig kjøpepligt og garantipriser for vor sild, har det ikke været "let at sælge". Det er let tale at si noget saadant. For det var netop fordi alle salgsmuligheter blev stanset paa alle kanter praktisk talt, - det var netop derfor at den norske stat tok paa sig kjøpepligt og garantipriser, for at forsøke at holde vor fiskeribedrift flytende over de vanskelige tider. Det har aldrig været "let at sælge" siden den situation kom, og den er skapt av vanskeligheten ved at sælge.

Jeg kjender ikke til, at jeg ikke har villet forsøke at følge de raad som er git mig fra forretningshold. Der har været mange forretningsfolk oppe hos mig, og jeg er mange av dem taknemlig for at de har villet komme op og snakke med mig om disse ting. Det er et eneste sikkert raad de har kunnet gi mig, og det er dette: sælg silden. Det raad vet jeg er godt, men skaf mig kjøpere til silden. Det var sagt her, at det vilde ha været anledning til at sælge, spesielt til Sverige - 150-200000, kanskje 250000 tønder til Sverige, sa hr. Oscar Larsen. Han sa jeg burde høre mere paa rygter end jeg gjør. Jeg har advaret ham mot at høre paa rygter. Han sa, at det han hadde sagt var den rene virkelighet. De to ganger han tidligere har møtt mig her i salen med rygter, har han ført rygterne frem, og jeg har gjendrevet dem paa stedet. Idag kom han ikke frem med rygterne; han sa bare at det var sagt, og at det var mulig. Muligens Frankrike var kjøper, muligens var Holland kjøper, muligens England var kjøper og muligens Amerika var kjøper. Jeg provocerer hr. Oscar Larsen til nu at fremkomme med de rygter han idag sitter inde med, saa skal jeg se, om jeg ikke ogsaa idag kan gjendrive dem, likesom jeg tidligere har gjendrevet de specielle rygter han er kommet med før.

Hr. Oscar Larsen nevnte spesielt rognhandelen, rognavtalen med England og Frankrike, og sa at den norske regjering burde ha skaffet sig sikkerhet for, hvorvidt det var mulig at selge til Sverige, forinden man gik ind paa denne rognavtale, som har skaffet de norske exportører tap. Det var det simpelthen umulig at gjøre, for det var ikke bare i spørsmålet salg til Sverige av sild, at England og Frankrike dengang trykket paa os for at faa en avtale om rognhandelen i orden. De hadde hele orkestret i fuld orden, saadan som de har hat det saa mange ganger i krigstiden. Det er ikke bare én tone de har kunnet spille ut, naar det gjaldt at faa os til at gaa de veier de vilde; det kan man være forvissat om. Det var en av de ting som blev stillet os i utsigt, at det skulde være fri adgang til at exportere indtil 500000 tønner sild, dersom de hurtigst mulig fik ordnet rognoverenskomsten. Det var jo de franske sardin fiskeres interesser som her stod paa spil, og saken maatte ordnes hurtig. Vi sa, at vi hadde ingenting imot at gi exporttilladelse; og de skulde faa saa mange exporttilladelser som de vilde for de private sælgere her, - den norske stat hadde ingen rogn at sende til Frankrike. Ja sa de, det er saa; men vi vil ikke betale den pris som de norske rognexportører forlanger. Vi henviste til at de norske rognexportører i Spanien kunde faa en pris, som var langt over hvad der blev budt for den halvpart som i tilfælde skulde sendes til Frankrike. Dertil svarte de, at Spanien var i nød for rogn til sine fiskerier, og dette var en jobbpris, og den jobbpris tillot de ikke de norske exportører at ta i Frankrig. Igrunden - jeg siger det rent ut - syntes jeg det var rigtig; det var en jobbpris. Det kan beklages naturligvis, at der ikke kom flere penger til Norge, at ikke exportørerne tjente flere penger end de hadde tjent før; men jeg synes at tankegangen i og for sig er rigtig. Naar vi trængte varer utefra, har vi forsøkt at værge os mot jobbpriser paa de varer, og naar saa vi skal sende varer fra Norge, er det i og for sig ikke urimelig, at der blir stillet os det vilkaar, at vi skal selge til nogenlunde rimelig pris.

Her er blit sagt saa mange ting, at det er vanskelig at svare paa alt, men naar det siges at den norske stat har gjort sig skyldig i "optrækkeri" - det uttryk blev brukt av hr. Oscar Larsen - saa avviser jeg det uttryk som helt ut upassende. Det blev sagt paa en ganske anderledes pyntelig maate av hr. Konow, at saavidt ha kunde skjønne, var det kanskje ikke altid vist den imøtekommenhet overfor Tyskland, som vi burde ha vist. Han mente det var klart, at tyskerne syntes det var ilde, at de skulde betale saa høie priser. Ja, jeg gjentar, at den pris som tyskerne selv har budt os, den har vi akcepteret. Og jeg vil gjerne ha pointeret, at vi som nu sitter med disse ting og har arbeidet med dem - det er vel ikke urimelig - søker at faa de betalingsmidler, som de allierte siger at vi har adgang til at faa, og som vi ser og hører, at Tyskland bruker overfor andre land. Det er vel ikke urimelig, at vi forsøker om vi kan faa dem. Men naar vi snakker om det at vise imøtekommenhet, skal jeg nævne, at da vi hadde kjøpt den engelske sild, og England erklærte at exporten av salt sild til Tyskland var fri, saa kom det tyske

Z.E.G. - Zentral-Einkaufs-Gesellschaft, som forresten nu ikke længere eksisterer, idet det er gaat over i en anden ordning - og den tyske legation og spurte os, om vi ikke vilde slippe ut de 160000 tønner sild straks, som Z.E.G. sat med, altsaa som tyskerne selv sat inde med her. Jeg svarte til at begynde med, at det var det ikke saa akkurat liketil at gjøre, for det tyske indkjøpselskap var dog i virkeligheten et norsk exportselskap. De sa, at vi maatte huske paa, at dette var tyske varer, kjøpt for tyske penger. Nu, jeg svarte dem ikke saa, men jeg kunde ha svaret, at det at disse varer er kjøpt for tyske penger, har nu saa sin egen sammenheng, for de er kjøpt for penge, som er laant her i Norge, og som av Tyskland skyldes til Norge og længe vil komme til at bli skyldt til Norge. Men jeg lot dem faa det. Jeg har tildels faat paapakning for dette fra enkelte hold. Det var en ganske stor imøtekommenhet, og at de fik det dengang har utvilsomt git dem anledning til, mens de eksporterte de 160000 tønner, at hale ut forhandlingerne og se om de ikke kunde faa rimeligere vilkaar, for det de derefter kunde utføre.

Jeg vil fortælle en anden liten ting. For faa dage siden blev det spurt, om et tysk skip, som laa her i landet, og som kunde ta ind 7000 tønner sild, kunde faa ta disse 7000 tønner av statens beholdninger og gaa med dem nedover istedenfor at gaa i ballast hjem; men de kunde ikke skaffe nogen betalingsordning. Jeg svarte: Varsaagod, ta ind disse 7000 tønner, lever dem til den tyske regjering, vi finder altid en oppgjørsmaate. Men da det kom til stykket, viste det sig, som det har vist sig saa mange gange før, at de hadde ikke tilstrækkelig tillid til sin egen ordning i sit eget land. De sa: Nei, vi har i grunden ingen fuldmagt til at ta imot denne sild for den tyske stat, og vi maa telegraferere. Det blev da svaret: De kan ta silden og levere den dernede, saa blir det vel anledning til en ordning. Men nei, skuten ligger her fremdeles.

Det var sagt av hr. Konow, at hovedspørsmålet i virkeligheten er, om den norske regjering har tillid til den tyske regjering, eller det er vel riktigere at si: om de norske myndigheter har tillid til det tyske folk og det tyske folks fremtid. Jeg har sagt det engang før, da vi skulde kjøpe den engelske sild, at jeg for mit personlige vedkommende er ikke i tvil om, at det tyske folk nok i enhver henseende vil reise sig igjen. Jeg er ikke i tvil om det. Det er en tung bakke for dem at gaa op, men de reiser sig nok. Derfor har jeg personlig, naar det kommer til stykket, ikke nogen synderlig frygt for at levere dem varen. Jeg tror nok, at de i sin tid betaler os.

Det var sagt paany, at vi ikke hadde søkt sakkyndigheten, og det var nævnt Pariserkommissionen. Ja, i Pariserkommissionen utvalgte vi en mand blandt de fiskerikyndige. Det var konsul Heide fra Kristianssund. Vi kjendte ham og visste, at alle respekterte ham som en meget dygtig mand paa sit omraade, og vi har søkt raad paa forskjellige hold. Det er riktig, at vi indkaldte fiskecentralens raad til et møte. Der drøftet vi bl.a. salg til Tyskland. Vi drøftet da de alternativer - for de blev

netop fremsat i de dage - som kom til os fra tysk hold. Det ene alternativ var paa 500000 tønner, som holdt en pris fra kr. 85 ned til kr. 55 pr. tønne; det andet var paa 1350000 tønner, som holdt en pris fra kr. 80 ned til kr. 30 pr. tønne. Det var gjennemgaaende 5 kroner lavere, - de 30 kroner angaar den engelske sild. Hr. Oscar Larsen sa, at hvis man hadde saadant tilbud, burde man ha slaat til. Men forstaar ikke hr. Larsen, at da var stillingen ganske den samme som stadig væk naar en hel del herrer, optræder og vil kjøpe og sier, at alt er i orden og at de kan byde saa og saa meget, - og de ikke har det finansielle grundlag paa det rene. Tyskernes tilbud var et tilbud om i selve kjøpekontrakten og i kjøpevilkaarene at indta de nævnte priser. De aksepterte vi. Forutsætningen var imidlertid da hos begge parter, at der ved siden derav skulde træffes en finansiell avtale, og denne finansielle avtale var ikke truffet og er desværre ikke kommet helt istand den dag idag, ikke akseptert, - om end de forhandlende er enige. Det var ikke tilbud av den art, som hr. Oscar Larsen er vant til under normale forhold, hvor han faar tilbudet fra en mand, som kan betale med det samme, hvor man ikke behøver at lave et spesielt finansielt, økonomisk grundlag, fordi det allerede ligger der. Vi er i abnorme tider, hvor vi paa forhaand maa skape det finansielle grundlag, som skal være det avgjørende. Og det er saavisst ikke bare den norske stat og den norske administration, som ønsker at faa dette grundlag fastslaat og paa det rene, det er like meget den tyske. Den tyske regjering og den tyske administration er til det yderste interessert i - jeg har nævnt det før idag - at denne avtale blir saa fuldstendig og saa rimelig og let og ledig for dem som mulig, for de vet, som jeg ogsaa tidligere har sagt, at i samme øieblik den blir offentliggjort, vil den til en viss grad bli en type for de avtaler, som de forøvrig skal slutte. I allefall vil det bli den avtale paa grundlag av hvilken de øvrige avtaler skal drøftes, de som skal sluttet baade med Sverige og Danmark og flere, som ingen avtale endnu har faat.

Før jeg slutter, vil jeg ha nævnt en ting, som jeg glemte at nævne isted. Av ganske avgjørende betydning for forretningsforbindelsen med Tyskland naar det gjælder fødevarer, er det, at Tyskland har centraliseret sin indførsel. Al indførsel til Tyskland av matvarer gaar gjennom den tyske stats monopol, og det sier sig da selv, at saalange det vedvarer, vil der ogsaa være betydelige vanskeligheter at overvinde, vanskeligheter som det praktisk talt foreløbig ikke vil være mulig for den private eksportør herfra at overvinde. Vi har i den sidste tid faat visse meldinger, foranlediget ved henvendelser fra Norge, om at der kanskje vil bli lempet i visse retninger paa centraliseringsordningen til fordel for eksport her fra landet, og jeg haaber det skal lykkes at naa frem ad den vei. Der er dog endnu intet visst og sikkert at kunne si om det.

O. C. Müller: Jeg hadde ikke ventet at faa høre tale om noget rosenrødt billede som resultat av den interpellation som hr. Konow vilde stille; men jeg hadde heller ikke ventet at faa et saa dystert billede som det, vi har faat. Jeg har faat

det indtryk, at der er al grund til at opfordre den ærede handelsminister til at holde Stortinget underrettet om hvordan denne sak videre utvikler sig. Jeg tror den er av saa vidtrekkende økonomisk betydning, og jeg tror at repræsentanternes syn baade paa bevilgningsspørsmaal og mangt andet vil maatte paavirkes saa sterkt av hvordan denne sak utvikler sig, at jeg skulde tro der er grund til at anmode handelsministeren om at ha sin opmerksomhet henvendt paa det forhold, at Stortinget holdes underrettet. Jeg hørte at handelsministeren nævnte bare, at det var salget til Tyskland, som stod paa tapetet og som muligens kunde gaa iorden. Jeg skulde med det samme gjerne høre, om forhandlingerne med andre land - jeg vet det tidligere har været tale om at sende sild til Polen, Böhmen, til Balkanstaterne, - er helt definitivt bortfaldt, om der ikke er nogensomhelst mulighet der for salg. Det kom statsraaden ikke ind paa; det kan være fordi han anskuet det saa, at naar han tiet med det, saa var der ingen mulighet; men jeg skulde gjerne ønske at faa dette spørsmaal besvart.

Mjøen: Det har været fulgt med megen interesse, tror jeg, av store dele av vort folk, hvorledes det skulde gaa med denne silden. Jeg tror ogsaa at de fleste vil si sig selv, at det er et trist billede, at det ikke skal kunne løses paa et slags vis - og litt raskere. Det vil og maa oppfattes slik, at naar administrationen eller staten leder noget, saa fører det til forsinkelse og kluss. Og jeg vil for mit vedkommende nødig, at det skal føre til det. Jeg mener, at naar det gjaldt at hjelpe et folk i nød - og det er derfor det blev fulgt med saameget opmerksomhet - og man vidste at barn døde i hundredevis hver uke, saa hadde man lyst til at se, at apparatet traadte i kraft og virket med én gang; jeg vil gjerne bruke uttrykket, at man kunde ønsket ogsaa her i landet at ha hat en mr. Hoover, en amerikaner med fart. Jeg har hørt til dem som har tat mig overordentlig nær av den maate hvorpaa vore norske sjømænd blev behandlet av tyskerne. Men jeg hører ogsaa til dem som vil være med at ta tyske barn til norske hjem, naar det gjælder at hjelpe, for, om jeg saa skal si, at samle glødende kul paa deres hoveder, idet man overfor et folk i virkelig nød ikke gjengjælder med samme mynt. Er der nød dernede, saa skal man kunne hjelpe dem, - det faar staa utenfor det egentlige statsretslige, og ikke paavirkes av smerten over den behandling de har ydet os. Og jeg vet at der kommer en fremtid da man vil lægge merke til den maate hvorpaa vi har behandlet dem til gjengjæld for at de behandlet vore sjømænd som de gjorde. Men det saaret mig, da jeg hørte statsraaden her nævne, at de skulde ha garanti av den tyske stat, dernæst var man enig med forhandlerne at de skulde deponere 25 % i guld i Berlin, som skulde kontrolleres av den norske minister dernede, og desuten at der var 8 tyske privatbanker, som skulde garantere 37 %. Jeg har følelsen av at der er forhandlet og fiklet med et finansielt, økonomisk grundlag i alle detaljer istedenfor her at handle. Og om nogen tænker sig, at den tid skulde komme da man ikke vil betale os, fordi vi har været snare og levert dem sild uten i hver detalj

at sørge for sikkerheten, saa sier jeg, at det vil ingensomhelst tysk regjering gjøre; uanset hvilken ledelse det tyske folk faar, saa vil det aldrig undlate at skaffe betaling til dem som har været snare og tidlig ute for at hjelpe dem. Der er nok av historier - og desværre sandfærdige historier - at der har været betalt 1 mark for silden paa gaten i Berlin. Og hvor mange sild er der ikke i en tønde. Derfor vil jeg indtrængende si til statsraaden: vær ikke for nøie med disse ting her! Der maa ikke forhandles og ventes saa længe, indtil varen blir ødelagt og ikke engang kan bli menneskemat. Sæt alt mulig ind paa snarest mulig at faa bragt det ditned, der er nok av dem, som da vil kjøpe.

Der var en anden bemerkning av statsraaden, jeg la merke til. Jeg vet ikke om det kanskje gjaldt bare en enkelt del av forhandlingerne. "Jeg har ikke personlig deltatt i disse forhandlinger", sa han. Naar det gjælder en sak paa hundrede à to hundrede millioner kroner for den norske stat, saa har ikke departementschefen personlig deltatt i disse forhandlinger! Det forbauset mig. Og det kan jo da forklares, at dette kan gaa fra begyndelsen av april til slutningen av mai uten at løses.

Og saa vil jeg gjerne, at statsraaden skal dementere en ting, som Oscar Larsen oplyste, at det staten har betalt 60 kr. for, har man av vort naboland Sverige forlangt 90 kr. for, saa at en forretningsmand kan staa her og si om statens handel og operationer, at saa stor avance har aldrig en forretningsmand før i tiden forlangt og vil heller ikke i fremtiden komme til at forlange; forøvrigt tviler jeg paa at det er helt ut tilfældet hvad hr. Oscar Larsen der sa; der er vist mange forretningsmænd som har tat mer en 50 % i fortjeneste. Men jeg vilde nødigg at det skulde staa uimotsagt, at staten har forlangt 90 kr. for hvad den selv har betalt 60 kr. for. Jeg har ikke opfattet det som staten har kjøpt disse varer for at forsøke at tjene paa det. Den har gjort det for at gavne landet, for at kunne garantere fiskerne en bestemt pris, og fordi det var umulig at eksportere.

F.L. Konow: Jeg tror jeg kan bekræfte hvad der blev hentydet til av den sidste ærede taler, at den norske stat har forlangt 90 kroner for den sild som har kostet den 60. Det er aldeles rigtig. Jeg har intet svar faat fra statsraaden paa min henstilling om at opnævne nogen sakkyndige for at støtte fiskecentralen i dens underhandlinger. Jeg mener der er saa meget mer føie til at faa opnævnt disse, netop fordi jeg indser umuligheten av at handelsdepartementets chef kan gaa saaledes i detaljer som ønskelig kunde være, naar det gjælder at følge salget av statens sild- og fiskebeholdninger. Det gjælder jo nu den største forretning som den norske stat nogensinde har gjort, og det viser sig at den fungerende statsraad ikke har den anledning til selv at kunne følge med underhandlingerne i detaljer, som ønskelig kunde være. Det mener jeg er ganske uforsvarlig. Det er den ene side. Desuten mener jeg det vilde være til gagn for saken om man fik med sig endel sakkyndige, som har erfaring i handel med sild og fisk. Jeg vil derfor fremsætte følgende forslag: "Det henstilles til regjeringen at opnævne 3 sakkyndige inden sild- og

fiskebranchen til at bistaa handelsdepartementet med salget av statens sild- og fiskebeholdninger." Jeg gaar ut fra at dette forslag blir behandlet i et senere møte.

Præsidenten efter at ha referert Konows forslag, ytret: Etter det framleggjaren slo fram paa um, skulde det vel vera formaalstenleg at dette framlegget vart fyreslege utlagt for aa fyretakast i eit seinare møte. Præsidenten skal høyra um nokon hev noko aa segja derimot. Um ikkje, fyreslær præsidenten det.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Statsraad Stuevold-Hansen: Jeg skal forsøke at fatte mig kort. Hr. Müller spurte hvordan det forholdt sig med de andre lande, som der hadde været tale om at kunne eksportere til. Det er da særlig Polen, Estland, Finland, Lifland og Litauen, og det er Østerrike. For Polens og Østerrikes vedkommende er det naturligvis i aller første række transportspørsmaalet som er det avgjørende og har vanskeliggjort det hele. Fra Polen har der været mange slags forespørsler; men man er der selv paa det rene med at de fortiden ingen vei har at føre fram den vare de skal faa fra os. Ogsaa for Østerrike vil, som jeg uttalte før idag, den største vanskelighet sandsynligvis være transporten. For Lifland og Litauen er der for øieblikket forbud mot at importere noget. Vi har faat ententens besked om at de ikke tillater at noget føres dit. Grundene skal jeg ikke uttale mig nærmere om. Det er sandsynligvis fordi det ligger noksaa nær ind paa Rusland. Til Estland har vi kun anledning til at utføre til den estlandske regjering, og den har erklæret at den fortiden ikke kan indlate sig paa noget kjøp, da den intet har at kjøpe med. Finland har i lang tid holdt sig mest mulig fra den slags forretninger. Aarsaken har utvilsomt været at den finske mark, den finske valuta, paagrund av at de i lang tid overhodet ikke har kunnet eksportere noenting, er sunket ned til en saa lav kurs at de med forsæt har villet tvinge importen ned til det mindst mulige. Utsigterne er ikke store, og det er klart at de til Rusland er endda mindre og daarligere. Til Nord-Rusland vet vi idag ikke om der overhodet blir anledning til praktisk talt at exportere noget. De siste meldinger vi har fra vor generalkonsul i Arkangel, gaar ut paa at han heller ikke antar at der blir noget nævneværdig av pomorhandelen iaar. For det øvrige Ruslands vedkommende, er det klart at alle sikre muligheter for øieblikket er bortfaldt der.

Hr. Mjøen var streng. Majoren var blit saaret - av mine uttalelser, - ikke paa anden maate. Han var blit saaret ved at jeg hadde snakket om at vi vilde ha noget guld, at vi hadde forhandlet om at faa sikkerhet ved siden av den tyske riksbanks endossement paa vedkommende skatkammerveksler. Jeg beklager naturligvis at dette har saaret majoren; men vi er da ikke paa nogensomhelst maate gaat videre end de andre lande som forhandler med Tyskland om salg av sine varer. Jeg har den største medlidenhet med den tyske befolkning fortiden, og

selvfølgelig aller mest med de mange tyske barn og uskyldige dernede, som lider i denne tid; men naar det gjælder at etablere en forretningsforbindelse med Tyskland, kan vi vel ikke stille os helt anderledes end alle andre lande. Vi følger den anvisning som er git os i Brüsseloverenskomsten, og som følges av alle andre lande. Jeg synes ikke disse uttalelser av majoren var synderlig nødvendige, og jeg haaper han kommer over at jeg har saaret ham.

Han paatalte ogsaa, at jeg ikke hadde deltat personlig i forhandlingerne. Disse forhandlinger har som før sagt været drevet tildels paa tre linjer. De har naturligvis ikke været drevet mellem mig og den tyske minister. Det er ikke skik, det. Men efterhvert som forhandlingerne har skredet frem, har der været holdt møter, hvor de norske delegerte har fremlagt efterhvert for utenriksministeren, provianteringsministeren, industriforsyningsministeren og mig forhandlingernes gang og resultatene, og vi har været tilstede i et utal av møter med vore egne; men vi har ikke mødt sammen med de tyske utsendte delegerte. Det er ikke slik, det. Vi møter ved vore befuldmægtigede, som den tyske regjering møter ved sine befuldmægtigede.

Saa var det spørsmålet om de 90 kroner, som har været forlangt for silden til Sverige. Ja, det forholder sig saa. Da Sverige i høst spurgte om sild, tilbød vi dem først, hvad vi hadde liggende av sild fra 1918. Den sild var med alle omkostninger da kommet os op i ca. 75 kroner pr. tønne. Saa sa de nei, de vilde ikke ha den; de vilde ha den nye sild, som kom, og saa forlangte vi en høiere pris for den av den grund, at vi syntes det var rimelig, i tilfælde de skulde kjøpe, at de ialfald delvis tok av den gamle sild. Nu, der blev ingen handel av; de vilde hverken kjøpe den gamle eller den nye. Der har bare gaat omkring en 20 000 tønner til Sverige. Jeg har før forklaret grundene til, at det ikke blev mere. Det var saavisst ikke meningen, at man skulde jobbe sig til nogen særlig overpris. Jeg tænker, at naar oppjøret kommer, vil det vise sig, at den norske stat ikke har hat anledning til at jobbe paa dette omraade. Men jeg vil slutte med at si, hvad jeg har sagt før, at om tapet blir ganske betydelig stort, saa regner jeg det allikevel ikke som tap for det norske folk, for ved hjelp av dette utlæg har i virkeligheten den norske stat paa den maate ydet dyrtidsbidrag til de i den norske fiskebedrift interesserte. Det skal ikke glemmes.

Buen: Hr. Mjøen nævnte, at det var sørgelig, at det altid skulde ende med det, eller at den norske stat skulde faa det ord paa sig, at naar den tok fat, saa blev det noget kluss. Jeg tror, at hr. Mjøen i dette tilfælde sammen med mig kan ta det med ro, selv om det blir sagt. Det faktiske forhold er jo, at hele verdenssamkvemmet har været noget kluss i disse aar, som det vel ikke var saa greit at holde sig utenfor. Og det er vel ogsaa en kjendsgjerning, at da det private initiativ ved krigens begyndelse ikke lenger greiet tingene, saa maatte staten træ til baade paa dette felt og paa mange andre felter, forat ikke landets befolkning skulde lide overløst mere end nødvendig. Det skal vi holde fast ved og ikke glemme i dette

forhold. Naar hr. statsraad Stuevold-Hansen sa, at det gaar vel ikke an for Norge at stille sig anderledes end andre land med hensyn til sikkerhet for betalingen, saa er naturligvis det forretningsmæssig rigtig; men gaar det an at lempe noget paa det, saa mener jeg dog, at man i forholdet overfor Tyskland, ialfald saa langt som raad er, ikke bør se rent kjøpmandsmæssig paa saken. Som det tidligere er sagt, silden ligger jo her, og den stiger ikke i værdi. Men spørsmålet for tyskerne er vel det at faa saa langsiktig kredit som mulig, det maa vi forstaa. De trønger mat, men har ikke noget at betale med, og det er vel derfor rimelig, at de gjør alle mulige anstrængelser for at faa saa god kredit som mulig. Og det vil jeg lægge til, at selv om dette blir en meget daarlig forretning for Norge rent direkte set, saa bør vi i dette tilfælde ved siden av den ting, at vi maa være forberedt paa under enhver omstændighet at tape en hel del penge paa disse sildebeholdninger, la komme til syne en sum av hjertelag. Det tror jeg blir en god forretning i det lange løp. Derfor vil jeg understøtte hr. Mjøen i den henstilling til regjeringen, at hvad de gjør, bør de gjøre snart, og handle resolut nu; for det er en skandale og blir ikke noget andet end en skandale dette, at her ligger ti-tusener av tønner sild og raatner, og dernede gaar der ti-tusener av mennesker og sulter ihjel.

Statsraad Stuevold-Hansen: Bare en kort bemerkning. I anledning av det sidste som hr. Buen kom med, er jeg i stor utstrækning enig med ham. Det var ikke min mening at si, at vi ikke skulde stille os anderledes end andre land i dette spørsmaal. Jeg sa, at naar vi har forhandlet om den finansielle ordning, saa er det vel ikke urimelig, at vi forhandler forretningsmæssig paa det samme grundlag som andre. Jeg vil uttrykkelig, for at vise at det har været vor mening at lægge endel hjertelag i dette, faa oplyse at hele tiden under forhandlingerne har det været sagt til Tyskland, at i samme øieblik som vi er enige om hovedprinsipperne, kan Tyskland begynde at ta silden. Jeg har fortalt før, at vi lot dem faa sine 160000 tønner, og at jeg har tilbudt dem at ta 7000 tønner for et par dage siden, men at de ikke tør ta det o.s.v. Jeg tror, der har været forsøkt at vise hjertelag, og det skal ikke komme til at skorte paa det herefter, forsaavidt jeg har noget med det at gjøre. Men helt som daarer kan vi ikke optræde.

C.O. Lund: Jeg vil bare ha sagt, at jeg har efter at ha paahørt diskussionen meget opmerksomt ikke kunnet tilegne mig det indtryk, at der fra vor administrations side har været lagt synderlig hjertelag for dagen. Jeg vil bringe i erindring, at dengang vi behandlet spørsmålet om at kjøpe den engelske sild, tillot jeg mig som medlem av finanskomiteen at si her fra denne plads, at vor tanke, da vi gik paa at tilraade dette, var den, at de norske forhandlere ikke i den grad skulde la sig lede av forretningsmæssige hensyn, at de skulde fremelske og dyrke vanskeligheter, idet man burde faa overenskomsten avsluttet hurtigst mulig, og at man skulde gaa saa langt, at hvis det viste sig vanskelig for tyskerne snart

at gjøre et tilfredsstillende tilbud om sikkerhet, skulde man ikke være nøie paa det. Jeg fastholder, at man i finanskomiteen hadde den tro, at Tyskland er stort og mægtig nok til at komme sig paa benene igjen, og at det i sin tid vil kunne betale os, om vi gir dem adskillig henstand med dette. Jeg mener, at det, som er lagt frem her idag, aldeles ikke tyder paa, at vor regjering har hat det syn paa saken, som var ønsket av finanskomiteen. Jeg for min del tror, at vor regjering vilde ha gjort landet en ganske anderledes nyttig gjerning, om den hadde sluppet litt paa de forretningsmessige hensyn, om den hadde undlatt noget at ta hensyn til, hvad andre lande forlanger av Tyskland, men tat noget mere hensyn til, hvad vi virkelig skylder et land som Tyskland under de fortvilede forhold, som der hersker, paa samme tid som vi har liggende sild for millioner og atter millioner av kroner, som raatner op til gjødsel. Jeg vil ikke la statsraaden ha det sidste ord, naar han siger, at vi maa ikke handle som daarer. Undertiden handler man klokt ved at handle som "daarer".

Gjøstein: Det sidste forstod jeg desværre ikke dybden av. At man kan handle klokt ved at være dum, forstaar jeg ikke; men det faar være det samme. Jeg har hat anledning til at følge dette spørsmaal noksaa nøie frem igjennem i den sidste tid, og jeg har ikke det indtryk at regjeringen har været særlig stram og vanskelig overfor tyskerne, og at man ikke har villet vise hjertelag. Jeg har ikke forstaat det paa den maate. Men det er en ting, som fiskecentralens mænd - det er særlig dem, jeg har hat anledning til at høre og snakke med - ganske naturlig vilde føle sig forpligtet til at ta hensyn til. Det er, at disse store forpligtelser, som staten her i sin tid har paatat sig overfor fiskerbefolkningen, ikke skulde bli likefrem ødelæggende for staten, og at de - ikke mindst efter den ganske voldsomme kritik, som har været ført over fiskecentralens arbeide - forsøker at komme fra dette økonomisk set noksaa let, synes jeg nok er rimelig. Hadde man her spart noget mere paa kruttet overfor disse folk, som har stelt med dette, kunde de kanskje ha tøiet sig noget mere; men jeg tror, vi skal ta hensyn til, hvordan situationen har været for dem. Der er et andet forhold. Jeg tror ikke, om det tyske folk befinder sig i den aller største nødtilstand, at vi behøver skjænke Tyskland noget. Hvad tyskerne har behov for, er utvilsomt en rimelig kredit, og en rimelig kredit har jeg altid forstaat, at forhandlerne og regjeringen er villige til at gi. Derimot at slaa av paa prisene har jeg ikke havt forstaaelsen av har været særlig nødvendig; for det er heller ikke paa det punkt, der har været særlig store krav. Det, som har været krævet, og som der naturlig maa kræves, der er netop at faa betalingsvilkaarene saa rimelige og gode, at de kan opnaa at faa denne vare. Jeg synes ikke, der er grund til klander her, og jeg tror, det arbeide, som har været utført, har været utført saapas dygtig, at vi maa kunne være tilfreds med det.

Andersen Grimsø: Som medlem av den komite, som forberedte denne sak angaaende kjøpet av den engelske sild, kan jeg ikke

undlate at nedlægge her en protest mot de uttalelser, som her er kommet fra finanskomiteens medlem hr. C.O. Lund, og jeg henviser til, hvad der var uttalt i komiteens indstilling. Det var, at det var helt og holdent lagt i regjeringens haand at ordne de nærmere betingelser for salget. Det er rigtignok saa, at hr. Lund uttalte sig i den retning, han nævnte; men derav kan man ikke utlede, at det var Stortingets mening, at man skulde gaa frem paa den maate som var nævnt av hr. Lund. Efter statsraadens uttalelser i hans svar her har jo tyskerne selv avgit tilbud med hensyn til priserne, og det vil jo være urimelig, naar en mand kommer og siger, at det og det vil jeg gi for varen, at vedkommende sælger siger nei, det er for meget, du skal faa det billigere. Jeg gad vite, hvad man vilde sige, hvis det blev oplyst, at regjeringen hadde gaat frem paa den maate. Jeg tænker, at da vilde kritikken - og med rette - blit noksaa sterk og skarp overfor en administration, som hadde gaat frem paa den maate.

Præsidenten: No hev ikkje fleire kravt ordet um den interpellasjon, som er gjord, og ordskiftet er daa slutt.

Med umsyn til dei førde forhandlingar hev presidenten det inntrykk, at det hev kome fram fraasegn, som gjer det uraadlegt, at dei vert publisera. Presidenten vil daa gjera det framlegg, at fyrehavingane ikkje vert publisera. Paa den andre sida finn presidenten, at det framlegg, som er gjort av hr. Konow, kann verta publisera; men fyresetningi er i tilfelle, at det vert fyrehavt i eit møte for stengde dører.

Castberg: Var det saa, at præsidenten antydet, at dette forslags behandling ogsaa skulde foregaa for lukkede dører?

Præsidenten: Ja, i allfall at møtet vert sett for stengde dører.

Castberg: Jeg har saa ofte gjort indvending mot, at man lukker dørene, uten at det er absolut nødvendig, og jeg maa si, at jeg er ikke rigtig paa det rene med nødvendigheten av, at disse forhandlinger blir ført for lukkede dører. Jeg vil henstille, naar man kommer ind paa en fortsat behandling av saken gjennom det forslag, som er stillet, at man ikke indlater sig paa at holde disse forhandlinger, som er av den største betydning for almenheten, for lukkede døre - ialfald vil det være av interesse at faa præcisert bestemt, hvorfor dørene lukkes eller maa lukkes ved behandling av en saadan sak som denne. Jeg har ikke hørt nogen begrundelse av det.

Præsidenten: Presidenten vil dertil svara, at for den, som hev fylgt med i debatten, skulde ikkje nokor vidare grunngeving trengast for, at desse forhandlingar, som er førde i dag, vert haldne dulde. Med umsyn paa handsamingi av det framlegg som no er fastsett utlagt for aa verte fyreteke i eit seinare møte, so var det presidenten sin tanke, at møtet burde verta sett for stengde dører; men det stend i forsamlingi si eigi makt aa fyreslaa det halde for opne dører eller i tilfelle aa publisera forhandlingane.

Castberg: Jeg hører præsidenten si, at den, som har fulgt med, kunde forstaa, hvorfor forhandlingerne holdes for lukkede døre. Jeg har fulgt det meste av denne debat, og jeg har ikke hørt nogen grund til, at møtet skulde holdes for lukkede døre. Præsidenten eller den ærede statsraad kan kanskje opplyse, hvorfor det skal holdes for lukkede døre. Jeg skulde tro ialfald, at statsraaden neppe vil si paa forhaand, at en forhandling om det forslag, som foreligger nu, skal bebudes holdt for lukkede døre.

Præsidenten: Det gjeld no, um desse forhandlingar, som er førde idag, skal verta offentleggjorte eller ikkje. Dernest kjem spørsmålet um, anten det neste møtet skal verta halde for stengde dører eller ei.

Halvorsen: Jeg vil si, at jeg er enig med præsidenten. Det forekommer mig ganske klart, at de forhandlinger, som er ført her idag, berører paa det intimeste salgsforhandlingerne med Tyskland, som fremdeles paagaar. Det maa da si sig nogenlunde selv, at de ikke egner sig for offentliggjørelse nu, hvis situationen likeoverfor Tyskland ikke er tilendebragt, naar Konows forslag kommer under behandling - det maa jo ske en av de nærmeste dage - saa tror jeg, at de samme grunde ogsaa da vil gjøre sig gjældende, slik at behandlingen maa foregaa for lukkede døre av hensyn til salgsforhandlingerne og de forhold, som vi ikke kan undlate at komme ind paa, naar det forslag skal behandles.

Buen: Hvorvidt det blir nødvendig at lukke dørene, naar Konows forslag skal behandles, det skal jeg ikke uttale mig om nu; men det, som er sagt idag, synes ikke jeg er av den art, at man behøver at forholde offentligheten nogenting. Jeg skjønner ikke, at her idag er sagt noget mere end det, som kan forsvares at siges offentlig. Hver, som har talt, vil kunne staa for det. Og statsraaden har da ogsaa været saa forsiktig i sine uttalelser, at han ikke har gaat nøiere ind paa detaljerne end at det maatte være farefrit at offentliggjøre denne debat. Jeg tror, at almenheten hadde behov for og gagn av at faa rede paa den debat, som er ført i eftermiddag.

Hambro: Jeg vil henstille til præsidenten, om der ikke i hvert fald kunde utarbeides et resumé av forhandlingerne til publikation. Almenheten følger disse ting med den aller største interesse, og av den hemmelighetsfuldhet, hvormed Stortinget omgir disse forhandlinger, faar man i almenheten det meget sterke indtryk, som formodentlig de fleste av os har hørt uttalt, at der maa være noget paa norsk side, som gjør, at man har slet samvittighet, naar disse ting ikke kan offentliggjøres. Jeg tror, man vilde staa sig paa, at almenheten fik nogen forklaring paa, hvad der sker, og at det indtryk, at vi har noget at skjule, ikke fik fæstne sig.

Gjøstein: Jeg synes, dette begynder at bli rart. Vi befinner os midt oppe i forhandlinger med en fremmed nation om

det største salg, den norske stat nogensinde har foretat sig, og saa skulde det være forretningsmæssig da at lægge alle kort paa bordet, selv efter en muligens uskyldig debat som denne! Jeg kan ikke forstaa den slags forretningsmæssighet.

Gausdal: Jeg er enig med hr. Gjøstein. Jeg forstaar heller ikke nødvendigheten av at offentliggjøre dette under de omstændigheter, vi nu er i. Enhver kjender handelsforholdene, og jeg tror, at naar statsraaden beklaget, at han hadde hat saa mange tilbud, som ikke har ført til noget resultat, saa er det netop, fordi det, straks staten besluttet sig til at indkjøpe denne sild, stod i aviserne, at nu var der aapnet forhandlinger med Tyskland, nu er det solgt til Tyskland. Vi kjender det private initiativs virksomhet i handelsverdenen, og vi vet, at naar det er penge at tjene, skyr man ingenting. Vi har ingen sikkerhet for, at det ikke er agenter og spekulanter, som har lagt sig hindrende i veien for statens forretning. Derfor faar staten under de nuværende forhold følge samme principper som private forretningsmænd og holde sine forretninger hemmelig, indtil den er færdig med alt. Vi kommer ikke utenom dette. Det er ikke av hensyn til det norske folk eller almenheten, man maa gjøre dette; men det er av hensyn til forretningerne selv, man maa gjøre det. Jeg er fuldt enig i dette, og jeg tror ikke, de andre, som har uttalt sig, er fuldt klar over forholdet.

Præsidenten: Præsidenten vil beda, at me no snart kann verta ferdige med ordskiftet um dette.

Mjøen: Hr. Gjøstein siger, at i en stor affære som dette paa 100-200 millioner skulde ikke den ene part oplyse om sit standpunkt, men hr. Gjøstein glemte at oplyse, at prisen jo er fastsat, og da synes jeg ikke, at der kan være noenting til hinder for, at man kan offentliggjøre forhandlingerne. Jeg slutter mig til hr. Buen.

Tønder: Jeg er mot al den hemmelighetsfuldhet, som man har omgitt saa mange saker med her i Stortinget; men denne gang maa jeg være enig med dem, som mener, at hemmeligholdelsen er paa sin rette plads. Jeg forlangte ordet for at advare mot Hambros forslag. Ti hvad skal almenheten med et resumé av forhandlingerne? Det vil under alle omstændigheter bli vildledende. Faar almenheten ikke mere fra disse forhandlinger at vite end det, saa bør den ikke vite noenting, førend saken er avgjort.

Magnussen: Jeg er i det sjeldne tilfælde at være enig med hr. Hambro. Jeg vil støtte hr. Hambros forslag. Jeg tror, det er heldig, at almenheten faar nogen underretning om, hvad vi foretar os her. Disse hemmelige møter er ikke egnet til at styrke Stortingets anseelse. Man skulde tro, at i og med krigens ophør skulde det være slut med hemmelige møter; men vi har hat flere hemmelige møter ogsaa i denne session. Det er efter min mening ikke forenelig med et helt ut frit folkestyre, at vi stænger os indenfor disse mure og behandler

saker hemmelig. Almenhetens mistanke vækkes; man faar indtryk av, at der er noget igjære, som kanskje ikke er tilstede, og det er ikke forenelig med den ting, at folket har krav paa, har ret til, at faa den fulde, uavkortede besked om, hvad deres repræsentanter behandler. Det er overfor folket, vi staar til ansvar. Jeg kan heller ikke indse, at der har været behandlet saker her idag av en saa ømtaalig natur, at ikke offentligheten skulde kunne faa besked om det. Jeg vil benytte leiligheten til at henstille, at det hemmelighetskrammeri, som en ny tid søker at komme tillivs i diplomatiet, ikke blir grundlovfæstet i den norske nationalforsamling. Det synes, som der er rent et princip i retning av at indføre hemmelighetskrammeri i denne forsamling her. Det synes jeg høver daarlig i en forsamling, som er sammensat av folkevalgte mænd. Jeg maa indtrængende henstille, at dørene mest mulig holdes aapne, og at vi kommer bort fra disse lukkede døres politik, som bringer ængstelse ute blandt almenheten og bare gir næring til rygter, som kan virke skadelig. Jeg vil anbefale Hambros forslag. Jeg vil faa lov til at konstatere det merkelig faktum, at et forslag som dette kommer fra et forholdsvis konservativt hold og møter motstand fra dem, som til daglig løfter frisindets fane.

Statsraad Stuevold-Hansen: Jeg hadde en konference med præsidenten paa forhaand, og det var som resultat av den konference, at dørene blev lukket idag. Jeg tror, at i forretningssaker som disse er det rigtig, at det er skedd; og er det rigtig, at dørene var lukket under forhandlingerne idag, saa tror jeg ogsaa, det er rigtig, indtil forhandlingerne er slut mellem Tyskland og Norge, at det, som her er kommet frem, ikke offentliggjøres. Man maa huske paa, som jeg oplyste, at vi praktisk talt venter hvert øieblik paa at faa svar fra Tyskland, og efter de metoder, som nu Tyskland har, er jeg ikke i tvil om, at det allerede vet, at vi her i Stortinget idag behandler spørsmålet og med glæde vilde se offentliggjort resultatet av dem.

Larsen: Jeg er enig med hr. Halvorsen i at dette maa behandles for lukkede døre. Jeg tænker bare paa en uttalelse av statsraaden, hvori han sa, at dersom ikke disse betingelser, som vi nu har sat overfor Tyskland, gaar i orden, saa blir vi nok nødt til at slappe paa dem. En saadan uttalelse mener jeg vilde kunne resultere i, at alle forhandlinger med Tyskland gik istaa, og forretningsmessig set synes jeg, det vilde være aldeles meningsløst at holde dette for aapne døre.

Præsidenten: Eg vil faa lov aa citera fraa ein annan kant, ikkje fraa statsraaden. Der vart framhalde um sildi, den gamle rotne sildi vaar, at kan ein faa eit tilbod paa so og so mykje, so får det ganga, og det synest eg ikkje det vilde vera vitugt aa offentliggjera. Eg skynar ikkje, at folk, som hev prøvt livet litt sjølve, talar um aa offentliggjera det. Det vert snart eit slagord dette med "hemmelighetskrammeri". Her maa vera ting sjølvsagt som kvar ein maa vita, at me kann

ikkje kasta paa gata ende fram. Presidenten fastheld sitt framlegg um, at det, som er fyrehavt i dag vert ikkje aa offentleggjera.

Magnussen: Jeg kan ikke indse, at de argumenter, hr. Larsen og nu præsidenten anførte, taler til gunst for den ting, at vi skulde lukke dørene ved behandlingen av saker som disse. Jeg gaar ut fra, at de uttalelser, som blev citert, netop er fremkommet, fordi vedkommende taler visste, at de ting blev indenfor disse vægge. Han vilde uttalt sig med langt større forsigtighet, hvis forhandlingerne hadde været for aapne døre, saa det argument taler ikke i mindste maate til fordel for de lukkede døres politik. Jeg skulde henstille, at naar det besluttet at holde hemmeligt møte, maatte dette kunne indankes til avgjørelse av denne forsamling. Jeg har indtryk av, at denne forsamling er meget ofte umyndiggjort ved, at præsidentskapet avgjør saker, som denne forsamling burde avgjøre. Her er vist et tilløb til diktatur, som er litet smakelig.

Præsidenten: Presidenten vil gjera representanten merksam paa, at han hev sjølv røysta for, at møtet skulde haldast for stengde dører.

Votering:

Præsidentens forslag - forhandlingerne blir ikke at offentliggjøre - bifaldtes mot 1 st. (Buen).

Forhandlingsprotokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 19.30.